

Kulttuuriomaisuuden suojelun yhteistyöryhmä – Loppuraportti

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:23

Kulttuuriomaisuuden suojelun yhteistyöryhmä

Loppuraportti

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:23

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / *Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen*

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

ISBN 978-952-485-758-1 (PDF)

ISSN 1797-951X (PDF)

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:23

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:23

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
26.6.2009

Tekijät Puheenjohtaja: Hannele Seitsonen Sihteeri: Vava Lunabba	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispv 1.9.2008	Dnro 56/040/2008
Julkaisun nimi Kulttuuriomaisuuden suojelun yhteistyöryhmän loppurapotti (Slutrapport av samarbetsgruppen för skyddet av kulturegendom)		
Julkaisun osat Muistio ja liite		
Tiivistelmä Opetusministeriö asetti 13.8.2008 kulttuuriomaisuuden suojelun yhteistyöryhmän, jonka tehtävänä oli kulttuuriomaisuuden uhkia ja suojelua selvittäneen edeltävän työryhmän esitysten toimeenpano ja seuranta. Yhteistyöryhmä käytti lähtökohtana edeltävän työryhmän mietintöä, Kulttuuriomaisuuden uhat ja suojelu, Työryhmän esitys Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toimeenpanosta Suomessa ja osana kansainvälistä kriisinhallintaa (Opetusministeriön julkaisuja 2007:8). Yhteistyöryhmä toimi yhteistyöelimenä viranomaisten ja asiantuntijatahojen välillä. Lisäksi yhteistyöryhmän tuli ottaa huomioon työssään Valtioneuvoksen periaatepäätöksen Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategian tavoitteet (YETT-strategia). Yhteistyöryhmän tehtävänä oli myös vastata Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toisen pöytäkirjan kansainvälisen komitean kokousten ja asiakokonaisuuksien valmistelusta. Yhteistyöryhmän työ keskittyi suojeltavan kulttuuriomaisuuden luetteloinnin käynnistämiseen, kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvään tiedotukseen ja varautumiskoulutukseen sekä kansainvälisen komitean työn seurantaan. Yhteistyöryhmän esitti seuraavia toimenpiteitä opetusministeriölle: I) Neuvottelukunnan asettaminen: Yhteistyöryhmä esittää, että opetusministeriö asettaa neuvottelukunnan vuoden 2010 alusta kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvien asiakokonaisuuksien koordinoijaksi, toimeenpanijaksi sekä valvomaan esitysten toteuttamista. II) Luettelointi työn loppuunsaattaminen: Yhteistyöryhmä esittää, että luettelointityö käynnistetään vuoden 2009 aikana Museoviraston laatiman suunnitelman mukaisesti. Kokonaisuudessaan työ saadaan päätökseen vuoden 2011 aikana. Yhteistyöryhmä esittää, että opetusministeriö ja Museovirasto sopivat luettelointityön sisällyttämisestä Museoviraston vuosien 2008-2010 tulossopimukseen. Luettelointityön suorittamista varten Museovirastolle osoitetaan 70 000 euron määräraha vuosille 2010 ja 2011. III) Koulutus ja tiedotus: Yhteistyöryhmä katsoo tarpeelliseksi jatkaa koulutus- ja tiedotusmateriaalien tuottamista eri alojen toimijoille siviili- ja virkakäyttöön, mm. opetuspakettien, seminaarien ja ohjeistusoppaiden muodossa. Yhteistyöryhmä esittää koulutus- ja ohjeistusmateriaalin tuottamista yhteistyössä myös muiden toimijoiden kanssa, esim. Suomen Punaisen Ristin, Suomen pelastusalan keskusjärjestön ja Pelastusopiston kanssa. Yhteistyöryhmä esittää kulttuuriomaisuuden suojelua käsittelevän kansainvälisen seminaarin järjestämisestä vuonna 2010. IV) Esitys pelastuslain täydennykseksi: Yhteistyöryhmä esittää, että myös kulttuuriomaisuuskohteet huomioitaisiin uudistetussa pelastuslaissa ja ne sisällytettäisiin säännöllisen palotarkastuksen sekä pelastussuunnitteluvollisuuden piiriin. Yhteistyöryhmä esittää, että neuvottelukunta valmistelee näitä seikkoja koskevan esityksen pelastuslain täydennykseksi. V) Sininen kilpi-tunnusmerkin käyttö: Yhteistyöryhmä esittää, että neuvottelukunta selvittää Sinisen Kilpi-tunnusmerkin käytön edellytykset ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.		
Avainsanat kulttuuriomaisuus, kulttuuriomaisuuden suojelu, luettelointi		
Muut tiedot		
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:23	ISSN 1797-951X (PDF)	ISBN 978-952-485-758-1 (PDF)
Kokonaissivumäärä 21	Kieli suomi	Hinta Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetusministeriö

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
26.6.2009

Författare Ordförande: Hannele Seitsonen Sekreterare: Vava Lunabba	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet		
	Datum för tillsättande av 1.9.2008	Dnro 56/040/2008	
Publikation Slutrapport av samarbetsgruppen för skyddet av kulturegendom (Kulttuuriomaisuuden suojelun yhteistyöryhmän loppuraportti)			
Publikationens delar Promemoria samt bilaga			
Sammandrag <p>Undervisningsministeriet tillsatte 13.8.2008 en samarbetsgrupp för skyddet av kulturegendom med uppgift att verkställa och övervaka förslag av den tidigare arbetsgrupp som utredde de olika hot mot kulturegendom och skyddet av kulturegendom. Samarbetsgruppen hade som utgångspunkt den tidigare arbetsgruppens betänkande, Kulturegendom, hot och skydd; Genomförandet av Haagkonventionen från 1954 i Finland och som en del av den internationella krishantering (Undervisningsministeriets publikationer 2007:8). Samarbetsgruppen fungerade som ett samarbetsorgan mellan myndigheter och sakkunniga. I sitt arbete tog samarbetsgruppen i beaktande målsättningar i statsrådets principbeslut, Strategin för tryggheten av samhällets vitala funktioner (TSVF). Samarbetsgruppen ansvarade också för förberedandet av möten och sakhelheter för möten av den internationella kommittén till år 1954 Haagkonventionens andra protokoll.</p> <p>Samarbetsgruppens arbete koncentrerade sig på att få i gång kategoriseringen av skyddat kulturegendom, informeringen om skyddet av kulturegendom och beredskapsutbildningen samt uppföljning av arbetet av den internationella kommittén.</p> <p>Samarbetsgruppen ger följande åtgärdsförslag till undervisningsministeriet:</p> <p>I) Tillsättning av en delegation: Samarbetsgruppen föreslår att undervisningsministeriet tillsätter en delegation från början av år 2010 för att koordinera, verkställa och övervaka förverkligandet av förslag förknippade med skyddet av kulturegendom.</p> <p>II) Slutföring av kategoriseringsarbetet: Samarbetsgruppen föreslår att kategoriseringsarbetet sätts igång under år 2009 enligt Museiverkets planer. Arbetet skall slutföras i sin helhet under år 2011. Samarbetsgruppen föreslår att undervisningsministeriet och Museiverket skall överenskomma om inkluderandet av kategoriseringsarbetet till Museiverkets resultatavtal mellan åren 2008-2010. För att utföra kategoriseringsarbetet skall det anvisas till Museiverket ett anslag på 70 000 euro för år 2010 och 2011.</p> <p>III) Utbildning och informering: Samarbetsgruppen anser att det är nödvändigt att försätta produktionen av utbildnings- och informationsmaterial till civil- och myndighetsbruk för de olika aktörerna. Bland annat i form av utbildningspaket, seminarier och handböcker. Samarbetsgruppen föreslår produktionen av utbildnings- och instruktionsmaterial sker i samarbete med andra aktörer, bland annat med Finlands Röda Kors, Räddningsbranschens centralorganisation i Finland och Räddningsinstitutet. Ytterligare föreslår samarbetsgruppen organiseringen av ett internationellt seminarium om skyddet av kulturegendom för år 2010.</p> <p>IV) Förslag till kompletteringen av räddningslagen: Samarbetsgruppen föreslår att kulturegendom borde tas i beaktande i den förnyade räddningslagen och att kulturegendom skulle inkluderas till reguljära brandinspektioner och även skyldigheten att göra räddningsplaner skulle gälla kulturegendom. Samarbetsgruppen föreslår att delegationen förbereder ett förslag gällande dessa saker till den förnyade räddningslagen.</p> <p>V) Användningen av Blå sköld-emblem: Samarbetsgruppen föreslår att delegationen utreder förutsättningar för användningen av Blå sköld-emblemet och vidtar behöriga åtgärder.</p>			
Nyckelord kulturegendom, skyddet av kulturegendom, kategorisering,			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2009:23	ISSN 1797-951X (Online)	ISBN 978-952-485-758-1 (PDF)	
Sidoantal 21	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution -		Förlag Undervisningsministeriet	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 13.8.2008 kulttuuriomaisuuden suojelun yhteistyöryhmän, jonka tehtävänä oli kulttuuriomaisuuden uhkia ja suojelua selvittäneen edeltävän työryhmän esitysten toimeenpano ja seuranta. Yhteistyöryhmä käytti lähtökohtana edeltävän työryhmän mietintöä, *Kulttuuriomaisuuden uhat ja suojelu, Työryhmän esitys Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toimeenpanosta Suomessa ja osana kansainvälistä kriisinhallintaa*.¹ Yhteistyöryhmä toimi yhteistyöelimenä viranomaisten ja asiantuntijatahojen välillä. Yhteistyöryhmän tuli ottaa huomioon työssään Valtioneuvoksen periaatepäätöksen Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategian tavoitteet (YETT-strategia). Yhteistyöryhmän tehtävänä oli myös vastata Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toisen pöytäkirjan kansainvälisen komitean kokousten ja asiakokonaisuuksien valmistelusta. Yhteistyöryhmän toimikausi oli 1.9.2008-30.5.2009.

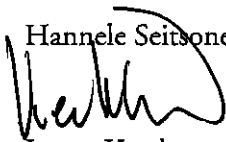
Opetusministeriö kutsui yhteistyöryhmän puheenjohtajaksi neuvotteleva virkamies Hannele Seitsosen opetusministeriöstä ja jäseniksi kehittämispäällikkö Istvan Kecskemetin Kansallisarkistosta, ylitarkastaja Anne Luoto-Halvarin opetusministeriöstä, osastonjohtaja Maire Mattisen Museovirastosta, ylitarkastaja Alpo Nikulan sisäasiainministeriöstä, intendentti Karim Peltosen Museovirastosta, kulttuuriasiainneuvos Päivi Salosen ja suunnittelija Hannu Väinösen opetusministeriöstä. Yhteistyöryhmän pysyvinä asiantuntijoina olivat pääjohtaja Jussi Nuorteva Kansallisarkistosta ja hallitusneuvos Heikki Rosti opetusministeriöstä. Yhteistyöryhmän sihteerinä toimi projektisihteerä Vava Lunabba opetusministeriöstä.

¹ Kulttuuriomaisuuden uhat ja suojelu, Työryhmän esitys Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toimeenpanosta Suomessa ja osana kansainvälistä kriisinhallintaa, 2007, Opetusministeriön julkaisuja 2007:8.

Yhteistyöryhmä kokoontui viisi kertaa. Yhteistyöryhmä nimesi valmistelevan alatyöryhmän, johon kuuluivat Istvan Kecskemeti, Karim Peltonen, Päivi Salonen, Hannu Vainonen sekä Vava Lunabba. Alatyöryhmä kokoontui kolme kertaa ja kuuli asiantuntijana yliopettaja Jussi Korhosta Pelastusopistolta.

Helsingissä kesäkuun 26.päivänä 2009

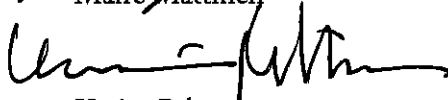
Hannele Seitsönen

Istvan Kecskemeti

Maire Mattinen

Karim Peltonen

Hannu Vainonen

Hannele Seitsönen

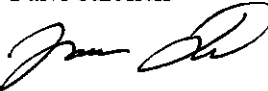
Anne Luoto-Halvari

Alpo Nikula

Päivi Salonen

Vava Lunabba

Sisältö

<u>Opetusministeriölle</u>	5
<u>Johdanto</u>	8
<u>Yhteistyöryhmän toimenpide-esitykset</u>	9
<u>Kulttuuriomaisuuden luettelointi</u>	12
<u>Koulutus ja tiedotus</u>	14
<u>Kansalliset turvaamistoimet</u>	16
<u>Kansainväliset asiat</u>	17
Liite 1. Haag-luettelo	18

Johdanto

Suomessa kulttuuriomaisuutta suojellaan kansallisella lainsäädännöllä sekä kansainvälisin sopimuksin, jotka Suomi on ratifioinut. Kulttuuriomaisuuden suojelun kannalta vuoden 1954 Haagin yleissopimus kulttuuriomaisuuden suojelusta aseellisten selkkausten sattuessa sekä sen ensimmäinen ja toinen pöytäkirja ovat keskeisimpiä humanitaarisen oikeuden kansainvälisiä sopimuksia.²

Yhteistyöryhmä on jatkanut edeltävän työryhmän esitysten toimeenpanoa, painopisteenä erityisesti kansallisten toimenpiteiden edistäminen. Yhteistyöryhmä otti työssään huomioon myös YETT-strategiaan sisältyvät tavoitteet kulttuuriomaisuuden suojelemiseksi. Kulttuuriomaisuuden suojelu on YETT-strategiassa osa henkisen kriisinkestävyyden turvaamista. Hallitusneuvos Heikki Rosti toimi asiantuntijana YETT-strategiaan liittyvissä asiakokonaisuuksissa. Lisäksi yhteistyöryhmä seurasi kulttuurinomaisuuden suojelun kansainvälistä kehitystä sekä Haagin yleissopimuksen toisen pöytäkirjan toimeenpanoa valvo- van kansainvälisen komitean työn edistymistä.

Yhteistyöryhmän työ keskittyi suojeltavan kulttuuriomaisuuden luetteloinnin käynnistämiseen, kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvään tiedotukseen ja varautumiskoulutukseen sekä kansainvälisen komitean työn seurantaan. Oheiseen loppuraporttiin sisältyvät työryhmän esitykset opetusministeriölle toimenpiteiksi sekä yhteenveto työryhmän työstä.

² Haagin vuoden 1954 yleissopimus kulttuuriomaisuuden suojelemisesta aseellisen selkkauksen sattuessa ja sen ensimmäinen pöytäkirja, jonka Suomi ratifioi vuonna 1994. Vuoden 1999 toinen pöytäkirja Haagin vuoden 1954 yleissopimukseen kulttuuriomaisuuden suojelemisesta aseellisen selkkauksen sattuessa, jonka Suomi ratifioi vuonna 2004.

Yhteistyöryhmän toimenpideesitykset

I Neuvottelukunnan asettaminen

Yhteistyöryhmä katsoo välttämättömäksi neuvottelukunnan asettamisen kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvien asiakokonaisuuksien koordinoimiseksi, toimeenpanemiseksi ja valvomiseksi, koska vastuu kulttuuriomaisuuden suojelusta jakautuu usean ministeriön hallinnonalalle³, useille viranomaistahoille ja muille toimijoille.⁴ Neuvottelukunnan tehtävänä olisi koordinoida hallinnonalojen välistä yhteistyötä, täytäntöönpanna yhteistyöryhmän sekä edeltävän työryhmän esittämiä keskeisiä toimenpide-esityksiä sekä valvoa näiden toimenpiteiden toteutumista. Kulttuuriomaisuuden suojelu vaatii pysyvämpää ratkaisua kuin määräaikaista työryhmiä, jotta toimenpiteet ja asiakokonaisuudet saadaan vietyä loppuun ja nähdään niiden vaikutukset pidemmällä aikavälillä.

Yhteistyöryhmä esittää, että opetusministeriö asettaa neuvottelukunnan vuoden 2010 alusta kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvien asiakokonaisuuksien koordinoijaksi, toimeenpanijaksi sekä valvomaan esitysten toteutumista.

II Luettelointityön loppuunsaattaminen

Yhteistyöryhmä pitää tärkeänä luettelointityön loppuunsaattamista, jotta kulttuuriomaisuuden suojeluun, erityisesti viranomaistahojen käyttöön (pelastustoimi, puolustusvoimat ym.), saadaan konkreettinen työkalu. Luettelon valmistuttua Suomi voi hakea merkittävälle kulttuuriomaisuudelle Haagin yleissopimuksen ja sen toisen pöytäkirjan takaamaa suojelua.

Yhteistyöryhmä esittää, että luettelointityö käynnistetään vuoden 2009 aikana Museoviraston laatiman suunnitelman mukaisesti (liite1). Kokonaisuudessaan työ saadaan päätökseen vuoden 2011 aikana. Luetteloinnissa noudatetaan opetusministeriön työryhmä-

³ Opetusministeriö, ympäristöministeriö, sisäasiainministeriö, puolustusasiainministeriö, ulkoasiainministeriö.

⁴ Esim. Pelastustoimi, Puolustusvoimat, Museovirasto, Kansallisarkisto, Kansalliskirjasto, Valtion taidemuseo, Alueelliset ympäristökeskukset sekä muut alan järjestöt.

muistion 2007:8 suosituksia. Opetusministeriö vastaa työn ohjauksesta, Museovirasto toteutuksesta yhteistyössä Arkistolaitoksen, kirjastojen ja museoiden kanssa.

Yhteistyöryhmä esittää, että opetusministeriö ja Museovirasto sopivat luettelointityön sisällyttämisestä Museoviraston vuosien 2008-2010 tulossopimukseen. Luettelointityön suorittamista varten Museovirastolle osoitetaan 70 000 euron määräraha vuosille 2010 ja 2011.

III Koulutus ja tiedotus

Yhteistyöryhmä katsoo tarpeelliseksi jatkaa koulutus- ja tiedotusmateriaalien tuottamista eri alojen toimijoille siviili- ja virkakäyttöön, mm. opetuspakettien, seminaarien ja ohjeistusoppaiden muodossa. Lisäksi kulttuuriomaisuuden suojelun tunnusmerkin Sininen kilpi-tunnuksen tunnetuksi tekemistä tulee jatkaa. Yhteistyöryhmän toimesta on aloitettu koulutusyhteistyö Pelastusopiston kanssa. Pelastusopisto järjestää koulutusta osana lakisääteistä varautumiskoulutusta, jossa on otettu huomioon kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvä varautuminen.

Yhteistyöryhmä esittää koulutusyhteistyön jatkamista Pelastusopiston kanssa. Syyskuksi 2009 on suunnitteilla seuraava valtakunnallinen seminaari pääkaupunkiseudulle. Pelastusopisto vastaisi seminaarin järjestelyistä ja seminaarista koituvista kuluista, opetusministeriön hallinnonala vastaisi seminaarin sisältösuunnittelusta.

Yhteistyöryhmä esittää koulutus- ja ohjeistusmateriaalin tuottamista yhteistyössä myös muiden toimijoiden kanssa, esim. Suomen pelastusalan keskusjärjestön ja Pelastusopiston kanssa. Yhteistyöryhmä esittää yhteistyötä SPR:n kanssa liittyen kansainvälisten tunnusten⁵ tunnetuksi tekemiseen.

Yhteistyöryhmä esittää kulttuuriomaisuuden suojelua käsittelevän kansainvälisen seminaarin järjestämisestä vuonna 2010. Seminaarin tarkoituksena olisi kutsua Suomeen kansainvälisiä luennoitsijoita maista, jotka ovat Haagin yleissopimuksen sopimusosapuolia. Seminaarin tarkoituksena olisi vaihtaa kokemuksia ja käytäntöjä siitä miten maat omalta osaltaan ottavat kulttuuriomaisuuden suojelun huomioon siviili- ja sotilaallisessa toiminnassaan uhkiin varautumisessa ja kriisitilanteiden aikana. Seminaarin suunnittelusta vastaisi ehdotettu neuvottelukunta.

IV Esitys pelastuslain täydennykseksi

Uudistetun pelastuslain on tarkoitus astua voimaan tammikuussa 2011. Kulttuuriomaisuuskohteet tulisi huomioida paremmin pelastuslaissa, mm. koskien palotarkastuksia ja pelastussuunnitelmia. Pelastussuunnitelmavelvoitteella parannettaisiin kulttuuriomaisuuskohteiden varautumisen tasoa ja tietoisuutta kohteisiin kohdistuvista vaaroista. Pelastussuunnitelma on keskeisin työväline pelastuslaitoksille, jotta he osaavat toimia kulttuurikohteiden erityispiirteiden edellyttämällä tavalla onnettomuustilanteissa. Kulttuurikohteiden pelastussuunnitelmista olisi hyötyä onnettomuustilanteissa sekä niiden ennaltaehkäisyssä.

Yhteistyöryhmä esittää, että myös kulttuuriomaisuuskohteet huomioitaisiin pelastuslaissa ja ne sisällytettäisiin säännöllisen palotarkastuksen sekä pelastussuunnitteluvollisuuden piiriin. Yhteistyöryhmä esittää, että neuvottelukunta valmistelee näitä seikkoja koskevan esityksen pelastuslain täydennykseksi.

⁵ Punainen risti, punainen puolikuu, punainen kristalli, väestönsuojelun tunnus, Sininen kilpi-tunnusmerkki.

V Sininen kilpi-tunnusmerkin käyttö

Yhteistyöryhmä pitää tarpeellisena selvittää Sininen kilpi -tunnusmerkin käyttöä, erityisesti tarvetta säätää merkin käytöstä lailla. Tunnusmerkin käyttö on keskeinen Haagin yleissopimuksen mukainen kulttuuriomaisuuden suojaamistoimenpide, jonka käytännön toteutus edellyttää asianmukaista ohjeistusta. Yhteistyöryhmä esittää, että neuvottelukunta selvittää tunnusmerkin käytön edellytykset ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Kulttuuriomaisuuden luettelointi

Kattava luettelo suojeltavasta kulttuuriomaisuudesta on edellytys käytännön suojelulle niin normaali- kuin poikkeusoloissakin. Luetteloinnista on hyötyä myös rauhanaikana, erityisesti pelastusviranomaiset ja muut viranomaistahot hyötyvät normaaliolojen pelastustöissä kulttuuriomaisuuden luettelosta. Kansallisia veloitteita luettelon valmistumiseksi on mm. YETT-strategia, jossa todetaan, että viranomaisten vastuulla on ylläpitää tietoja suojeltavan kulttuuriomaisuuden määrästä, laadusta ja sijainnista.⁶ Lisäksi Haagin yleissopimuksen toinen pöytäkirja velvoittaa jäsenmaita luetteloimaan kulttuuriomaisuuden, jolle haetaan toisen pöytäkirjan mukaista tehostettua suojelua.⁷

Edeltävän työryhmän ehdotus ja toteutus

Edeltävä työryhmä esitti mietinnössään, että kulttuuriomaisuuden luettelointityö käynnistettäisiin vuonna 2008 ja se valmistuisi vuoteen 2011 mennessä. Museovirasto on kulttuuriomaisuuden luetteloinnista vastaava asiantuntijaviranomainen ja koordinoi luettelotyön valmistumista.

Tällä hetkellä luettelosta on olemassa alustava luonnos, jossa on nimetty noin 1000 kohdetta. Alustava luettelo on koottu yhteistyössä Arkistolaitoksen, Kansalliskirjaston ja Suomen museoliiton kanssa. Alustava luettelo toimii suuntaa-antavana, mutta toimintaympäristön muutoksista johtuen siinä olevat tiedot tulee tarkistaa. Luettelon päivitys ja valmistelu on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa Museoviraston valvonnassa konsulttityönä. Luettelointityö käynnistetään vuoden 2009 aikana siten, että kohdeluettelo valmistuu vuoden 2010 aikana.

Yhteenveto luettelointityön vaiheista:

- 1 Arvottamiskriteerien määrittäminen
- 2 Määritetään kohteiden riskiluokittelu
- 3 Alustavan Haag-luettelon tarkistus
- 4 Tarkistetun kohdeluettelon valmistelu

⁶ Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia, s. 47, Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006.

⁷ Toinen pöytäkirja Haagin vuoden 1954 yleissopimukseen kulttuuriomaisuuden suojelemisesta aseellisten selkkauksen sattuessa, artikla 5, artikla 11 mom. 1.

- 5 Esityksen valmistelu opetusministeriölle
- 6 Esitys valtioneuvostolle
- 7 Valtioneuvoston päätös
- 8 Listauksen jalkauttaminen

Liitteenä (liite1) luettelointityön tarkempi aikataulu ja työsuunnitelma.

Yhteistyöryhmä ehdottaa (Kts. toimenpide-esitys; II Luettelointityön loppuunsaattaminen)

Yhteistyöryhmä ehdottaa, että Museovirasto koordinoi ja valvoo luettelointityön valmistumista ja etenee asiassa yhteistyöryhmälle esitetyn luettelointisuunnitelman mukaisesti.

Koulutus ja tiedotus

Kulttuuriomaisuuden arvostuksen ja tietoisuuden kasvattaminen väestön keskuudessa on yksi Haagin yleissopimuksen toisen pöytäkirjan velvoitteista. Koulutuksella ja tiedottamisella on merkittävä ennaltaehkäisevä rooli kulttuuriomaisuuden suojelussa. Toinen pöytäkirja edellyttää sopimusosapuolia kouluttamaan ja tiedottamaan siviili- ja sotilasviranomaisia kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyviin tehtäviin ja tekemään pöytäkirjaa tunnetuksi.⁸ Kulttuuriomaisuuden suojelun kannalta olisi tärkeää, että kulttuuriomaisuuden arvostus ja kunnioitus olisi lähtökohtana yhteiskunnan arkipäiväisessä toiminnassa.

Edeltävän työryhmän ehdotus ja toteutus

Edeltävän työryhmän mietinnössä esitettiin, että tulisi laatia tarkennettu koulutus- ja tiedotussuunnitelma, jonka toteutus liitettäisiin kulttuuriomaisuuden luettelointityöhön. Mietinnössä ehdotettiin mm. eri toimijoille suojeluoppaita, koulutuspaketteja kulttuuriomaisuuden suojelusta sekä pelastusalan koulutuksen kehittämistä yhteistyössä Pelastusopiston ja muiden pelastusalan toimijoiden kanssa.

Yhteistyöryhmä on käynnistänyt yhteistyön Pelastusopiston kanssa kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvän koulutuksen kehittämiseksi. Tarkoituksena on lisätä tietoisuutta kulttuuriomaisuuden suojelusta pelastustoimessa, parantaa omistajien varautumistasoa sekä lisätä yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Seminaari; Kulttuuriomaisuuden suojelu; onnettomuustilanteiden riskienhallinta

Huhtikuussa 2009 järjestettiin valtakunnallinen seminaari Pelastusopistolla Kuopiossa, jonka aiheena oli kulttuuriomaisuuden suojelu onnettomuustilanteissa ja painopisteenä onnettomuustilanteiden riskienhallinta. Seminaarin päämääränä oli saada yhteen eri alojen toimijoita ja viranomaisia yhteistyön parantamiseksi. Alueellisen toiminnan jalkauttaminen ja erityisesti alueellisten yhteistyöryhmien organisointi oli yksi seminaarin tavoitteista.

Seminaariin oli kutsuttu eri kulttuurialan toimijoita, pelastustoimi, kulttuuriomaisuuden omistajia, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus ja Suomen ortodoksisen

⁸ Toinen pöytäkirja Haagin vuoden 1954 yleissopimukseen kulttuuriomaisuuden suojelemisesta aseellisten selkkauksen sattuessa, art. 7.

kirkon kirkollishallitus. Seminaarissa käsiteltiin arkistolaitoksen, museoiden, kirkkojen ja pelastuslaitosten varautumista sekä historiallisten rakennusten paloturvallisuutta. Seminaarin alustajina olivat neuvotteleva virkamies Hannele Koivunen opetusministeriöstä, intendentti Karim Peltonen Museovirastosta, yliopettaja Jussi Korhonen Pelastusopistolta, kehittämispäällikkö Istvan Kecskemeti Kansallisarkistosta, museoasiainsihteri Marja-Liisa Pohjanvirta Suomen museoliitosta, arkkitehti Anu Laurila Museovirastosta, yliarkkitehti Eero Raatikainen kirkollishallituksesta, yliopettaja Paavo Tiitta Pelastusopistolta, Päivi Ukkonen Valtiontaidemuseosta, konservaattori Heidi Wirilander sekä lehtori Heikki Häyhä Metropoliasta. Seminaariin osallistui noin 100 henkilöä.

Seminaarissa tuli vahvasti esille viranomaisille ja omistajille suunnatun koulutuksen ja ohjausmateriaalin tarve, mm. siitä miten uhkia voidaan ennaltaehkäistä, miten onnettomuustilanteissa konkreettisesti toimitaan sekä miten jälkihoito suoritetaan. Pelastustoimen ja kulttuurikohteiden välistä yhteistyötä ja tiedonvälitystä tulisi parantaa, jotta molemmat tahot osaisivat toimia parhaalla mahdollisella tavalla onnettomuustilanteissa.

Muu koulutus ja materiaalin tuottaminen

Pelastusopisto on sisällyttänyt sivistystoimenjohtajien varautumiskoulutukseen osion kulttuuriomaisuuden suojelusta. Kevään 2009 aikana Karim Peltonen ja Vava Lunabba ovat käyneet esitelmöimässä sivistystoimenjohtajille kulttuuriomaisuuden suojelusta erityis- ja normaalioloissa.

Lisäksi yhteistyöryhmän jäsenet ovat käyneet luennoimassa kulttuuriomaisuuden suojelusta seuraavissa tilaisuuksissa:

Karim Peltonen, Turvallisuus ja puolustusmessut, 26. - 28.9.2008 Lahti

Istvan Kecskemeti ja Hannu Vainonen, "Katastrofi - Museoiden uhkakuvia", XIII valtakunnallinen museologian seminaari 12.-13.3.2009 Jyväskylä

Karim Peltonen, Suomen punainen risti, humanitaarisen oikeuden kurssi 26.3.2009

Yhteistyöryhmä ehdottaa (Kts. toimenpide-esitys; III Koulutus ja tiedotus)

Yhteistyöryhmä katsoo tarpeelliseksi jatkaa kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvää koulutusta ja tiedottamista sekä koulutusmateriaalin ja ohjeistamismateriaalin tuottamista eri toimijoille virka- ja kansalaiskäyttöön. Kulttuuriomaisuuskohteen turvaamista koskevasta käsikirjasta tehdään hanke-esitys vuoden 2009 syksyllä.

Yhteistyöryhmä ehdottaa yhteistyön jatkamista Pelastusopiston ja muiden toimijoiden kanssa, mm. valtakunnallisten seminaarien järjestämistä, koulutus- ja muun materiaalin ja koulutuspakettien tuottamista, lisäksi mm. yhteistyössä SPR:n kanssa ehdotetaan päivitettäväksi suojamerkkiesitettä, jossa esiteltäisiin myös kulttuuriomaisuuden suojelun tunnusmerkki Sininen kilpi-tunnus.

Yhteistyöryhmä ehdottaa osallistumista jatkossakin alan tapahtumiin tietoisuuden lisäämiseksi, mm. Finnsec-messuille Helsingin messukeskuksessa 7.-9.10.2009.

Kansalliset turvaamistoimet

Vuoden 2008 alussa astui voimaan Siviilipalveluslain (28.12.2007/1446) lakimuutos. Lakimuutoksen yhteydessä 3§ tuli lisäys, joka sisällytti siviilipalveluskoulutukseen kulttuuriomaisuuden suojelua koskevan osion. Toinen merkittävä muutos Siviilipalveluslakiin kulttuuriomaisuuden kannalta oli lisäys 64§. Tämän nojalla voidaan siviilipalvelusmiehiä määrätä ylimääräiseen palvelukseen normaaliolojen vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa valtioneuvoston esityksestä siviililuonteisiin avustaviin kriisitehtäviin, mm. kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyviin tehtäviin.

Siviilipalveluslain lainsäädäntömuutokset ovat oleellisia kulttuuriomaisuuden suojelun kannalta normaali- ja poikkeusoloissa Koulutus mahdollistaa sen, että siviilipalvelusmiehet voivat suorittaa palveluksensa kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvissä tehtävissä ja kriisitilanteissa pystyvät avustamaan viranomaisia kulttuuriomaisuuden suojeluun liittyvissä tehtävissä.

Yhteistyöhön muiden hallinnon alojen kanssa liittyen sotilaallisiin toimiin siinä vaiheessa kun kulttuuriomaisuuden luettelo on saatu valmiiksi.

Kansainväliset asiat

Komitea kulttuuriomaisuuden suojelemiseksi aseellisissa selkkauksissa

Yhteistyöryhmän toimeksiantoon kuului myös Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toisen pöytäkirjan toimeenpanoa valvovan kansainvälisen komitean (Committee for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict)⁹ kokousten ja asiakokousten valmistelu. Suomi on valittu toisen pöytäkirjan nojalla perustetun komitean ja sen puheenjohtajiston, bureaun, jäseneksi kolmena peräkkäisenä kertana. Suomen edustaja Karim Pelttonen, Museovirastosta, valittiin komitean puheenjohtajaksi komitean kolmannessa virallisessa istunnossa Pariisissa 4.-6.6.2008 sekä komitean neljännessä virallisessa istunnossa Pariisissa 27-29.5.2009. Muut Suomen edustajat komiteaistunnoissa ovat olleet yhteistyöryhmään kuuluneet Vava Lunabba, Jussi Nuorteva ja Hannu Vainonen.

Suomi järjesti Helsingissä 5-6.2.2009 komitean bureaulle epävirallisen työkokouksen, jossa valmisteltiin seuraavan komitean kokoukseen toimintaohjeiden kuudetta kappaletta kansainvälisestä avusta sekä kappaletta koskien pöytäkirjan nojalla perustettavaa rahastoa. Lisäksi kokouksessa valmisteltiin bureaun raporttia sopimusosapuolten kokoukseen. Komitean neljännessä virallisessa istunnossa Pariisissa 27-29.5.2009 hyväksyttiin bureaun Helsingissä valmistelevat dokumentit.

Suomi pitää tärkeänä toisen pöytäkirjan kansainvälistä täytäntöönpanoa, erityisesti siihen liittyvien institutionaalisten kysymysten ratkaisua ja toimivien käytäntöjen luomista. Suomi on ollut aktiivisesti mukana toimintaohjeiden valmistelussa ja pitää tärkeänä, että toimintaohjeet hyväksytään kokonaisuudessaan toisen pöytäkirjan sopimusosapuolten kokouksessa marraskuussa 2009.

⁹ Komitea koostuu 12 sopimusosapuolesta, jotka toisen pöytäkirjan sopimusosapuolten kokous valitsee. Komitean tehtävänä on muun muassa valmistella toisen pöytäkirjan toimintaohjeita (Guidelines for the Implementation of the 1999 Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict).

Haag-luettelo

- Alustava työsuunnitelma Karim Peltonen, Museovirasto / 8.5.2009 (Päivitetty 13.5.2009)

Taustaa

Opetusministeriön työryhmämietintö Kulttuuriomaisuuden uhat ja suojelu (3:2007) toteaa tarpeen koota erikseen luettelo niistä kulttuuriomaisuuskohteista, jotka voitaisiin suojella Suomessa Haagin yleissopimuksella 1954¹. Luettelointiprosessin osalta mietintö viittaa aikaisempaan, vuonna 2001 luovutettuun mietintöön, jossa tehtävä on osoitettu Museoviraston vastuulle kuuluvaksi.

Museovirasto on useissa eri yhteyksissä todennut, ettei luettelointia ole ollut mahdollista toteuttaa vallitsevassa työ- resurssitilanteessa ja että hanke vaatii erillisen resurssoinnin. Osin tätä tarkoitusta varten on valtion talousarviossa laajennettu eräiden avustusten käyttö kattamaan myös Haagin yleissopimuksesta ja sen pöytäkirjojen täytäntöönpanosta aiheutuvia kuluja.

Museovirasto on lupautunut tuottamaan kuluvan kevään aikana suunnitelman koskien luetteloinnin toteuttamista ja vastaamaan työn koordinaatiosta. Työ on tarkoitus käynnistää kuluvan vuoden aikana ja se on alkuperäisen suunnitelman mukaisesti tarkoitus saattaa valmiiksi vuoteen 2011 mennessä. Lisäksi Museoviraston vastuulle kuuluu muinaisjäännöksiä ja rakennettua ympäristöä koskevien listausten valmistelu.

Museovirasto kokosi vuosina 1999 – 2001 alustavan kohdeluettelon, joka kattaa niin arkistot, kirjastot, museot kuin rakennetun ja arkeologisen kulttuuriperinnön. Luettelon valmistelussa kuultiin Museoliittoa, Kansalliskirjastoa sekä Arkistolaitosta. Museoviraston yksiköistä valmisteluun osallistuivat museotoimen kehittäminen, rakennushistorian ja arkeologian osastot.

Luettelo on nykyisellään vanhentunut. Lisäksi rakennetun ympäristön kohteet ovat rajaukseltaan käytännössä liian laajoja mikä estää niiden tehokkaan turvaamisen. Kohdetietojen päivittämisen lisäksi kohteiden rajaus tulee ainakin rakennusperinnön osalta tarkistaa. Samassa valintakriteerien dokumentaatioon ja yhdenmukaisuuteen tulee kiinnittää huomiota.

¹ Haagin yleissopimus tai sen pöytäkirjat eivät suoraan edellytä kohteiden luettelointia. Suomessa erilliseen luettelointiin on päädytty vallitsevan lainsäädännön ja kohdetyyppien moninaisuudesta johtuen.

Tavoitteet

Alkuperäisen, 2001 muistossa esitetyn tavoitteen mukaisesti tarkoituksenmukaisinta on tuottaa sellainen kohdeluettelo, jota voidaan soveltaa sekä siviiliviranomaisten että sotilasviranomaisten varautumissuunnittelussa. Tämän edellytyksenä on, että kohteet on yksilöity ja paikannettu riittävällä tarkkuudella ja tarpeen mukaan luokiteltu niiden rakenteellisten ja laadullisten ominaisuuksien mukaan, esimerkiksi haavoittuvuuden mukaan.

Hanke toteuttaa ensisijaisesti Haagin yleissopimuksen ja sen toisen pöytäkirjan kansallista täytäntöönpanoa, mutta sillä on liittymäkohtia myös Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategian (YETTS) toteutukseen. Haagin yleissopimus suojelee kansallisesti merkittävää kulttuuriomaisuutta (nk. tavanomainen suojelu) ja velvoittaa sopimusosapuolen turvaamaan tämän omaisuuden aseellisen selkkauksen ennakoituiltai vaikutuksilta. Yleissopimuksen toinen pöytäkirja täsmentää turvaamista ja velvoittaa sopimusosapuolet ryhtymään jo rauhan aikana tarvittaviin toimenpiteisiin. YETT – strategiasa kulttuuriomaisuuden suojelu on määritelty yhdeksi strategiseksi, henkistä kriisinkestoa vahvistavaksi, tehtäväksi ja tavoitetilana on kansallisesti merkittävän kulttuuriomaisuuden suojelu kaikissa turvallisuustilanteissa.

Alustavassa vuoden 2001 suunnitelmassa esitettiin valmisteluprosessia, jossa Museovirasto olisi koonnut listan virkatyönä ja käynyt valmisteluvaiheessa tarvittavat neuvottelut Puolustusvoimien kanssa. Lähtökohtana olivat tällöin nyt jo osin vanhentuneet Haagin yleissopimuksen mukaiset kriteerit, joissa painotetaan kohteiden ja niiden välittömän ympäristön sotilaallista käyttöä. Vuonna 2004 kansainvälisesti voimaan tullut toinen pöytäkirja täsmentää nk. sotilaallisen välttämättömyyden käsitettä ja nostaa kohteen sotilaallisen käytön keskeiseksi kriteeriksi.

Koska Suomeen kohdistuva sodanuhka tällä hetkellä on pieni ja normaaliolojen uhkat keskeisin riski kulttuuriperinnöllemme, on perusteltua, että listaus kootaan laadullisten kriteerien pohjalta ja että alue- ja paikallistasolla ratkaistaan erikseen, liittyykö kohteeseen tai sen välittömään läheisyyteen sellaista käyttöä, joka aseellisessa selkkauksessa tekisi siitä sotilaskohteen.

Kohteiden merkinnästä Haagin yleissopimuksen 16 § mukaisella Sininen kilpi – tunnuksella ei ole tehty päätöstä. Merkintäperiaatteesta tulisi sopia omaisuusluettelon valmistelun yhteydessä ja samalla selvittää tarvittava normitus / ohjeistus.

Vuoden 2006 työryhmämuistiossa esitettiin, että luettelon vahvistaa valtioneuvosto. Käytäntö on yhä perusteltu, asian poikkihallinnollisen luonteen vuoksi. Viranomaisten osalta luettelolla on ohjaava vaikutus ja se tulee ottaa riittävässä määrin huomioon ja tarpeen mukaan ohjeistaa viranomaistoiminnassa ja sen suunnittelussa. Kohteiden omistajille luettelointi ei aseta suoria velvoitteita, vaan mahdolliset velvoitteet muodostuvat pelastuslain ja valmiuslain kautta, yksityisen omistajan osalta lähinnä pelastuslain 8 § mukaisen omatoimisen varautumisen kautta. Tällöin parhaana varautumista edistävänä keinona voidaan pitää riittävää ohjausta, koulutusta sekä mahdollista teknistä tai taloudellista tukea.

Toteutus

Alla on esitetty prosessin keskeiset vaiheet. Pääpiirteissään hanke on esitetty eteneväksi siten, että ensimmäisessä vaiheessa kohteiden valintakriteerit määritetään ja dokumentoidaan, tarkistetaan vuoden 2001 listan kohteisiin liittyvät puutteet ja kootaan päivitettyt tiedot. Työ tehdään Opetusministeriön ohjauksessa, Museoviraston asettaman työryhmän voimin.

Käytännön kohdetietojen koostamisesta vastaa tehtävään erikseen palkattava konsultti.

Hankkeen toinen vaihe muodostuu viranomaiskuulemisista ja niistä seuraavista mahdollisista tarkistuksista. Hankkeen toisen vaiheen tavoitteena on valtioneuvoston päätöksen valmistelu ja tässä vaiheessa kuullaan mahdollisesti myös kohteiden omistajia.

Hankkeen kolmannen vaiheen muodostaa listan jalkauttaminen alue- ja paikallistasolle. Tähän liittyy myös kohteen ylläpidon ja seurannan sekä mahdollisten tulevien päivitysten valmistelu.

Koko hanke on aikataulutettu alkamaan vuoden 2009 syksyllä ja se päättyy vuoden 2011 aikana.

Toimenpiteet

Vaihe 1

- 1 Arvottamiskriteerien määrittäminen – kulttuurihistoriallisen erityiskohteen määrittely
- työryhmä Museovirasto / Kansallisarkisto / Kansalliskirjasto / Museoliitto? / Huomioidaan mahdollinen pelastuslain uudistus
- 2 Määritetään kohteiden riskiluokittelu – Länsi-Uusimaa –hankkeen mukainen malli (I-III)
- 3 Alustavan Haag-luettelon tarkistus
 - a. Museoita koskevan listauksen päivitys
 - i. lausuntopyyntö: Museoliitto, Museotoimen kehitys
 - b. Kirjastoja koskevan listauksen päivitys
 - i. lausuntopyyntö Kansalliskirjasto
 - c. Arkistoja koskevan listauksen päivitys
 - i. Launtopyyntö Arkistolaitokselle
 - d. Rakennettu ympäristö – Museovirasto/Rakennushistorian osasto
 - i. kriteerien määrittely (virkatyö)
 - ii. kohdelistauksen päivitys (konsultti)
 - e. Muinaisjäännökset (ml. va-kohteet) – Museovirasto / Arkeologian osasto
 - i. kriteerien määrittely / tarkistus
 - ii. kohdelistauksen päivitys
- 4 Tarkistetun kohdeluettelon valmistelu
 - a. Saatujen kohdetietojen tarkistaminen ja kirjaaminen
 - b. Kohteiden paikannuksen ja identifiointin tarkistus
 - i. Osoite- ja sijaintitietojen tarkistus – kytkeä väestötietojärjestelmään

Vaihe 2

- 5 Esityksen valmistelu opetusministeriölle

HUOM. Tässä vaihtoehtoisia toimintalinjoja:

- A) Museovirasto lähettää aineiston lausunnoille eri hallinnonaloille

B) Opetusministeriö ähettää aineiston lausunnoille

C) Suositus alueellisille pelastustoimille

Viranomaislausunnot

6 Esitys valtioneuvostolle

7 Valtioneuvoston päätös

Vaihe 3

8 Listauksen jalkauttaminen

a. listan jakelu

b. tarvittava hallinnonalakohtainen ohjeistus

c. tiedotus – erityisesti omistajat

9 Jatko

a. Suunnitellaan ja määritellään aineiston päivitys- ja ylläpitoprosessit

b. Tuotetaan menettelytapaohje paikallisesti ja alueellisesti merkittävien kohteiden huomioon ottamiseksi

Organisaatio:

1. Opetusministeriön ohjausryhmä

2. Museoviraston työryhmä

3. Projektipäällikkö

4. Konsultti / konsultit

Listauksen rinnalle oppaiden ja ohjeiden tuotanto
Varautumisopas kulttuuriomaisuuskohteen omistajalle
pelastustoimen ohjeistaminen
muu ohjeistus ja viestintä?

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

200
1809–2009

ISBN 978-952-485-758-1 (PDF)

ISSN 1797-951X (PDF)